

Scorul Ad Astra pentru evaluarea rapoartelor de evaluare a propunerilor de cercetare/dezvoltare

Asociația Ad Astra
office@ad-astra.ro

1 Introducere

În România, ca și în alte țări, selecția propunerilor de proiecte de cercetare în vederea finanțării se face pe baza opiniei unor experți evaluatori, exprimată în scris.

Impactul fondurilor astfel cheltuite, ca și pacea și armonia socială a comunității științifice—indispensabile dezvoltării cunoașterii și tehnologiei, depind într-o măsură importantă de calitatea evaluărilor proiectelor propuse. Alți factori care mai contribuie, și pe care nu-i tratăm aici, sunt funcționalitatea instituțiilor de finanțare și de cercetare, nivelul de pregătire și atmosfera generală de lucru din lumea științifică, volumul fondurilor cheltuite, transparența procesului.

Aici ne vom concentra asupra calității evaluărilor scrise ale proiectelor, înainte de acordarea lor. Calitatea evaluărilor trebuie distinsă de calitatea evaluatorilor. Calitatea și diversitatea competențelor corpului de evaluatori sunt ingrediente necesare dar nu suficiente obținerii unor fișe (rapoarte) de evaluare eficiente: evaluatori slabi nu vor produce evaluări de calitate în nici un fel de circumstanțe, dar nici evaluatori cu competențe adecvate nu vor da în practică, în mod uniform, rapoarte foarte utile, dacă nu lucrează într-un context adecvat.

Un astfel de context presupune motivarea morală și materială corespunzătoare, transmiterea proiectelor la evaluatorii cei mai competenți să le studieze, asigurarea mijloacelor tehnice și în special crearea unui cadru de cerințe și responsabilitate orientat adecvat: trebuie ca evaluatorilor să li se ceară rezultate de calitate. Din punctul de vedere al administrație această calitate trebuie să poată fi estimată, fie și grosier.

Nici calitatea evaluatorilor, nici a procesului, nici a evaluărilor, nu pot fi, strict vorbind, măsurate exact și exprimate integral sub formă de numere, dar putem spera că un efort de optimizare a fiecăreia dintre aceste componente, măcar prin evitarea într-o primă etapă a defectelor vizibile—care pot fi estimate numeric, va avea un impact pozitiv.

Acest text recomandă o metodă de evaluare a rapoartelor de evaluare transmise directorilor proiectelor și pe baza căreia se face și selecția proiectelor în vederea finanțării. Recomandarea are două părți: (a) o descriere generală a sensului calității în rapoartele de evaluare, care derivă din utilitățile acestora și (b) un scor care încearcă să cuantifice prezența unor erori sau disfuncționalități serioase în rapoartele de evaluare. Cu

ajutorul acestui scor se pot identifica rapoartele vizibil inadecvate și se pot lua măsuri administrative pentru evitarea lor—cum ar fi repetarea evaluării.

Dincolo de nivelul eliminării erorilor grosolane calitatea nu mai poate fi asigurată pe bază de măsurători de felul scorurilor și nici prin mijloace de natura administrativă, ci implică mecanisme mai complexe și mai subtile care se găsesc doar la îndemâna societăților științifice (în sensul larg al termenului). Sistemul administrativ nu poate decât să asigure un cadru sănătos de funcționare acestor societăți—cadru care este obligatoriu pentru dezvoltarea lor normală și pe care singure nu și-l pot crea.

2 Utilitatea rapoartelor de evaluare

Rapoartele de evaluare a proiectelor sunt principalul instrument prin care se direcționează activitatea științifică, în forma sa instituționalizată, în principal prin impactul asupra deciziilor de finanțare de care depinde această formă importantă de cercetare.

Aceste rapoarte au ca beneficiari administratorii finanțării, în vederea deciziei de finanțare și echipa care a propus proiectul (oferantul) în privința căreia se urmăresc mai multe efecte importante:

1. Să ofere o perspectivă diferită asupra propunerii, ajutând membrii echipei oferante să-și vadă propriul proiect printr-o prismă ce anterior nu le era accesibilă—care poate reprezenta însă unghiul de vedere crucial al unor potențiali beneficiari, utilizatori sau continuatori ai rezultatelor proiectului;
2. Să propună modalități de optimizare a proiectului și eventual să identifice motive pentru care proiectul nu este de fapt fezabil—prin rezolvarea cărora se poate propune ulterior o versiune îmbunătățită;
3. Să demonstreze că proiectul a fost înțeles, sau din ce motive și pe unde nu ar fi inteligibil, și să creeze sentimentul de siguranță al oferantului că propunerea a fost luată serios în considerare și că succesul acesteia la finanțare, în prezent sau în viitor, se bazează pe calitățile intrinseci propunerii; acest sentiment este esențial pentru instalarea unei atmosfere constructive și prevenirea unor eventuale suspiciuni—care sunt contraproductive chiar și când sunt neîntemeiate.

Administratorul finanțării, care nu înțelege în general detaliile propunerii, este interesat de un punctaj al valorii generale a propunerii, pe baza căruia să poată ajunge în practică și într-un termen finit la o decizie de finanțare.

Finanțatorul (publicul, în cazul finanțărilor publice) și implicit administratorul—care este angajat într-un fel sau altul de finanțator—mai sunt interesați ca acest scor să fie corect fundamentat pe baza calităților propunerii, dar au deocamdată puține mijloace să verifice că este într-adevăr așa.

Oferantul are interesul să înțeleagă: de ce s-a finanțat propunerea sa sau nu și în ce fel ar putea fi îmbunătățită.

Pentru aceste motive, și finanțatorul și oferantul și administratorul sunt interesați în calitatea fundamentării punctajului care permite finanțarea.

Pentru uzul administratorului, această calitate a fundamentării nu poate fi însă exprimată decât tot printr-un scor ca să fie aplicabilă. Acest scor poate fi determinat de către ofertant, căruia textul fundamentării i se adresează în mod direct, și de către experți independenți. Mai jos propunem o formulă de calcul a unui astfel de scor pentru proiectele depuse la programe cum sunt CEEX, PNCDI și CNCSIS.

3 Calitatea rapoartelor de evaluare

Rapoartele de evaluare a proiectelor depuse la competițiile de proiecte de cercetare, în România, sunt de regula împărțite în capitole (c) la care se acorda punctaje până la o limită maximă specifică fiecărui capitol (P_c). Suma acestor punctaje $P = \sum_c P_c$ reprezintă punctajul general, de regulă până la $P_{max} = 100$.

Propunem o metodă de cuantificare a aspectelor obiective ale fundamentărilor acestor rapoarte de evaluare, printr-un scor cuprins tot între 0 și 100. Cum aceste fundamentări se adresează în principiu ofertantului (pentru uzul imediat al administratorului fiind doar punctajul), valoarea lor completă stă în utilitatea textului pentru ofertant. Nu se poate exprima numeric această valoare, mai ales că ea conține o componentă subiectivă—utilitatea din punctul de vedere al ofertantului, dar se poate calcula măsura în care raportul de fundamentare nu conține erori de formulare, sau în care acestea nu sunt grave.

Considerăm ca un obiectiv fezabil al sistemului de administrare a finanțării obținerea unor rapoarte de evaluare lipsite de vicii de formulare, adică având de regulă scoruri apropiate de 100 după criteriile de mai jos.

Modalitatea de calcul a scorului

La fiecare capitol (c) din formularul de raportare se determină de către evaluatorul raportului de evaluare scorul de capitol, S_c , astfel:

- lipsa fundamentării, sau formularea unei motivații generice, nespecifice, exprimată ca simplă judecată de valoare fără fundamentare (de felul 'e bine' sau 'e greșit' sau 'da' sau 'nu' sau echivalent): $S_c = 0$
- alternativ, în prezența unei fundamentări substanțiale, se acordă un scor de capitol până la 100 de puncte rezultate din *produsul* a doua scoruri parțiale de capitol:

I scorul parțial de inteligibilitate, (0–10), suma formată din:

- I1** lipsa erorilor gramaticale, ortografice sau de exprimare: 3 — ne așteptăm ca evaluatorul să fie un cercetător profesionist, cu o autoritate recunoscută în domeniul său, autoritate bazată pe scrierile sale originale; dificultăți majore de exprimare în scris ar ridica dubii serioase asupra bazelor acestei autorități
- I2** lipsa contradicțiilor logice interne și cu punctajul acordat: 4
- I3** lipsa ambiguităților: 3

A scorul parțial de adecvare, (0–10), suma formată din:

- A1** evaluatorul folosește corect terminologia din propunere, sau argumentează explicit incorectitudinea acesteia: 2
- A2** aduce puncte de vedere complementare celor din propunere: 2
- A3** leagă justificarea punctării sau depunctării capitolului de finalitatea proiectului sau a programului de finanțare: 2
- A4** oferă o bază obiectivă pentru modul în care a punctat capitolul, cum ar fi referințe bibliografice relevante sau criterii scientometrice (unde e cazul): 4 (din care 2 dacă nu se bazează exclusiv pe statisticile și referințele prezente în propunere ci prezintă date și referințe noi)

Scorul la fiecare capitol (c) este astfel:

$$S_c = I \times A = (I1 + I2 + I3) \times (A1 + A2 + A3 + A4)$$

cu valori între 0 și 100.

Scorul S_c la fiecare capitol (c) din formular se înmulțește cu numărul maxim de puncte acordabile de finanțator la capitolul respectiv P_c și se împarte la 100, rezultând un scor ponderat. Suma scorurilor ponderate este scorul general (S) acordat raportului de evaluare, cu valori între 0 și P_{max} (tipic 100).

$$S = \sum_c P_c \times S_c / 100$$

4 Mulțumiri

Acest material este parte din studiul realizat în cadrul proiectului “Transparență și obiectivitate în administrarea cercetării din România”, finanțat de Uniunea Europeană în cadrul Programului Phare 2003 - “Consolidarea Societății Civile în România” și derulat de asociația Ad Astra a cercetătorilor români. Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.